

O anabaptističkoj tradiciji reformacije i *Schleithemskom vjeroispovijedanju (1527)*

Stanko Jambrek
Biblijski institut, Zagreb
sjambrek@bizg.hr

Brojni su reformatori početkom šesnaestoga stoljeća proučavali, primjenjivali i neustrašivo naviještali evanđelje te propovijedali o reformi crkve. U žaru duhovnog buđenja - i nastojanju da duhovne istine zapisane u Bibliji primijene što vjernije u življenju - reformatori su javno iskazivali i u življenju primjenjivali različita teološka motrišta, a dosljedno tome nastale su i utjecajne tradicije reformacije: luteranska ili evangelička tradicija, kalvinska ili reformirana tradicija, anglikanska te anabaptistička ili radikalna tradicija.

Radikalna tradicija reformacije je kao pokret radikalne duhovne i crkvene obnove poznata još i kao lijevo krilo reformacije ili treća reformacija. Luterani i kalvini su reformirali doktrinu crkve, ali su još uvijek sa srednjovjekovnim rimokatoličanstvom dijelili ideal kršćanske države u kojoj su svi građani kršteni članovi jedne crkve s jednim vjerovanjem. Radikalni reformatori su osporavali ovaj ideal smatrajući da je reformacija u skladu sa Svetim pismom tek dijelom vršena. Pokret radikalne reformacije mnogi danas, poput Timothyja Georgea (*Theology of the Reformers*, Nashville, Broadman Press, 1994, 255), smatraju "reformacijom reformacije" ili "ispravkom ispravaka katolicizma".

Pokret radikalne reformacije možemo pratiti kroz tri veće skupine: anabaptiste, mistike ili duhovnjake i racionaliste. Anabaptisti su iznad svega cijenili Bibliju, posebice Novi zavjet. Smatrali su da ne treba reformirati crkvu, već je treba uspostaviti na prastare apostolske temelje. Mistici ili duhovnjaci su manje pažnje posvećivali vanjskoj, vidljivoj crkvi, a više unutarnjem iskustvu duha. Racionalisti su se oslanjali na razum, pri čemu su mnogima od njih trinitarne i kristološke dogme stare crkve postale upitne.

Anabaptisti su prihvatili načela reformacije *sola Scriptura, sola gratia, sola fide* (samo Pismo, milost i vjera) te su, za razliku od vjernika evangeličke, reformirane i anglikanske tradicije reformacije, vjerovali da svatko mora osobno povjerovati u Isusa Krista da bi se mogao pribrojati Božjem narodu, stoga su

odbacivali krštenje male djece. Smatrali su da krštenje male djece nije biblijsko krštenje jer mu nedostaju elementi nužni za krštenje, primjerice razumijevanje Riječi Božje i vjera u Isusa Krista koja je preduvjet krštenju. Krstili su samo odrasle ljude koji su svoju vjeru u Isusa Krista javno ispovijedali. Bili su optuživani da prekrštavaju vjernike, otuda i naziv anabaptisti (ponovno kršteni), koji oni nikada nisu prihvaćali.

Naglašavali su istinsko učenje i nasljedovanje Isusa Krista jer - smatrali su - nitko ne može istinski poznavati Krista ukoliko ga u življenju ne slijedi. Praktičan nauk o nasljedovanju Krista uključivao je evangelizaciju, etiku i socijalno djelovanje. Iz svoje su sredine isključivali one koji su prema nauku Svetoga pisma i nakon bratske opomene živjeli u grijehu. Njihov je naglasak u poučavanju bio na odnosu kršćanina s Isusom Kristom, odnosu koji treba biti prožet ljubavlju. Taj je odnos morao biti sveza između unutarnjeg duhovnog iskustva i prihvaćanja nauka Svetoga pisma.

U tumačenju naravi crkve naglašavali su nauk Svetoga pisma. Smatrajući da je postojeće crkvene strukture nemoguće obnoviti, nisu se trudili oko reforme crkve, već za njezino ponovno uspostavljanje prema nauku Svetoga pisma. Zalagali su se za uspostavu crkve u vitalnosti i vjernosti, po uzoru na crkvu prvoga stoljeća. Rana crkva, opisana u Djelima apostolskim te Pavlovim, Petrovim i Ivanovim poslanicama, nije bila bogata i moćna institucija, već obitelj braće i sestara u Isusu Kristu. Crkva je postojala i bila zamijećena stoga što je Bog bio prisutan i djelatan među vjernicima koji su prihvatili Isusa Krista kao osobnoga Spasitelja, a ne zato što je bila prepoznata i imenovana crkvom od neke društvene ili političke organizacije. Crkva je, smatrali su anabaptisti, dragovoljna udruga predanih Kristovih učenika. Prava crkva nije nepoznati broj izabranih unutar sveobuhvatne državne crkve, kako su to smatrali luterani i kalvini, već je prava crkva vidljiva grupa učenika odvojenih od svijeta (svijet je i državna crkva). Stoga, isticali su, crkva i država moraju biti odvojene, teorijski i praktično. Čistoća crkve treba se održavati isključivanjem nepokajanih grešnika. Svi članovi crkve su predani kršćani i trebaju biti aktivno uključeni u evangelizaciju svih ljudi koji nemaju osobno iskustvo spasenja u Isusu Kristu.

Anabaptisti su zastupali slobodno i neovisno crkveno uređenje vjerničke zajednice, u kojoj svi članovi moraju biti vjernici kršteni u odrasloj dobi na temelju javno ispovijedane svoje vjere u Isusa Krista, i gdje su sve odluke trebale biti donošene zajednički i biti utemeljene u Svetom pismu. Istaknuli su novozavjetnu, ranokršćansku stvarnost svećeništva svih vjernika te su u tome duhu uređivali zajednice uz praktično odbacivanje crkvene hijerarhije.

Rani anabaptistički vođe bili su progonjeni od svih: vlasti, rimokatolika, luterana i kalvina. Većina je njih, posebice u Austriji i austrijskim nasljednim zemljama, nakon obraćenja Bogu preživjela samo nekoliko godina, i to u bijegu. Zbog

nemilosrdnog progona, jakih protureformacijskih mjera i aktivnosti te neprestane borbe s Osmanlijama, anabaptistička tradicija reformacije nije se raširila ni utvrdila u hrvatskim povijesnim zemljama. No, na zasadama reformacije, napose anabaptističke tradicije, tijekom povijesti razvijale su se mnoge slobodne crkve - danas ih nazivamo Crkvama reformacijske baštine - među kojima su u Hrvatskoj najpoznatije i najbrojnije baptističke i pentekostne. Crkve reformacijske baštine su samostalne i neovisne crkve koje su od Lutherova protestantizma prihvatile da su jedino Pismo, milost i vjera temelji čovjekova odnosa s Bogom, a od radikalne reformacije baštinile su nauk o učeništvu, uvjerenje da čovjek mora najprije vjerovati da bi primio sve blagodati krštenja, svijest o praktičnom vršenju Kristova poslanja u naviještanju evanđelja te žar za evangelizacijom.

Iskaz ranoga anabaptističkog vjerovanja nalazi se u *Schleitheimskom vjeroispovijedanju*, koje je, izvorno naslovljeno kao *Brüderlich(e) Vereinigung etzlicher Kinder Gottes sieben Artikel betreffend* (*Bratski savez neke Božje djece u vezi sedam članaka*), poznata i kao *Schleitheimski bratski savez*, usvojeno 24. veljače 1527. tijekom sabora anabaptista u gradiću Schleitheimu na sjeveru Švicarske. Predložak teksta je najvjerojatnije napisao Michael Sattler, bivši benediktinac iz južne Njemačke, koji je prihvatio reformacijsko učenje švicarske braće te je sve do svoje mučeničke smrti u svibnju 1527. služio kao anabaptistički propovjednik. Njega su rimokatoličke vlasti uhvatile 1527. i spalile u Rottenburgu, a njegovu ženu utopile nekoliko dana kasnije.

Tekst *Schleitheimskog vjeroispovijedanja* bio je vrlo brzo umnožen i distribuiran po anabaptističkim zajednicama u Švicarskoj i južnoj Njemačkoj. Većina anabaptističkih zajednica i propovjednika je uz veće ili manje primjedbe prihvatila tekst *Schleitheimskog bratskog saveza*, dok su ga Ulrich Zwingli (1527) i Jean Calvin (1544) svojim pisanim djelima pobijali. *Schleitheimsko vjeroispovijedanje* prevedeno je s njemačkog na latinski, francuski, nizozemski i engleski.

Vjeroispovijedanje u sedam članaka obrađuje sedam tema: krštenje, isključenje, lomljenje kruha, odvajanje od sramnih djela, pastiri u crkvi, mač i zakletva. Svaka od tih tema obrađuje se na temelju Božje Riječi, jasno i kratko.

Anabaptisti su kao i ostali reformatori u šesnaestom stoljeću prihvaćali tri razine autoriteta u crkvi. Na prvoj razini bio je autoritet Biblije kao Riječi Božje. Držali su Bibliju jedinim nepogrešivim i vrhovnim autoritetom u svim pitanjima vjere i življenja. Na drugoj su razini bila vjeroispovijedanja rane crkve (*creda*). Pojedini anabaptistički reformatori i zajednice vrlo su cijenili *Apostolsko vjeroispovijedanje*, smatrajući da to vjeroispovijedanje predstavlja konsenzus vjerovanja rane crkve i vjerno sažima nauk Svetoga pisma. No brojne anabaptističke skupine vjernika nisu prihvaćale, osim Biblije, ni jedno vjeroispovijedanje, a samo prihvaćanje *Apostolskog vjeroispovijedanja* ovisilo je o stavovima pojedine mjesne anabaptističke crkve ili zajednice crkava. Na trećoj razini autoriteta u crkvi nalaze

se vjeroispovijedi pojedine skupine crkava ili zajednice vjernika. *Schleithemsko vjeroispovijedanje* je kao zajednički autoritet za uređenje odnosa u zajednicama prihvatila većina anabaptističkih crkava. Konfesionalne izjave, kao što je *Schleithemsko vjeroispovijedanje*, nisu služile samo kao sredstva za uvođenje i održavanje crkvenog reda ili kao iskaz dogovorenog konsenzusa, one su uvijek i eshatološka izjava, javni iskaz onoga kako zajednica planira živjeti, umrijeti i stajati na božanskom sudu.

Sedam članaka *Schleithemskog vjeroispovijedanja* ne sadrži zaokružene izjave o kršćanskoj doktrini, već obranu protiv učenja neke "lažne braće" koji su naginjali antinomizmu. Tekst je nastao u vremenu kad su anabaptistički vođe nastojali istaknuti određene biblijske istine nasuprot neistinitog učenja "lažne braće". "Lažna braća" su izgleda bili neki anabaptisti iz južne Njemačke čije je vjerovanje bilo više racionalističko, a manje biblijsko od vjerovanja švicarske braće.

U prilogu donosimo prijevod *Schleithemskog vjeroispovijedanja* s engleskog jezika u redakciji i stručnoj obradi Johna Howarda Yodera, objavljenog na Global Anabaptist Mennonite Encyclopedia Online. Tekst vjeroispovijedanja zajedno s podnožnim napomenama objavljen je u *Kairosu* uz pismenu dozvolu izdavačke kuće Herald Press i Global Anabaptist Mennonite Encyclopedia Online.

Uz tekst sedam članaka *Schleithemskog vjeroispovijedanja* objavljujemo i tri zasebna dokumenta: dva popratna pisma i Upute za ponašanje u crkvi. Komentari u podnožnim napomenama (fusnotama) pružaju uvid u te dokumente.